

ФИЛОЗОФИЈА

**Испитни каталог
за државну маутуру у
школској години 2024/2025.**

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

ИСПИТНИ КАТАЛОГ ЗА **ДРЖАВНУ МАТУРУ** У ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ 2024/2025.
ФИЛОЗОФИЈА

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

САДРЖАЈ

УВОД	5
1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	6
2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	7
2.1. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ПОСТОЈАЊЕ И СВЕТ	7
2.2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА САЗНАЊЕ И ЗНАЊЕ	9
2.3. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ДЕЛОВАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА	11
2.4. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ДРУШТВО И ПОЛИТИКА	13
3. СТРУКТУРА ИСПИТА	15
4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА	17
4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА	17
4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА	17
4.3. ПРИБОР	17
5. ОПИС БОДОВАЊА	18
5.1. ОПИС БОДОВАЊА ПРВЕ ИСПИТНЕ ЦЕЛИНЕ	18
5.2. ОПИС БОДОВАЊА ДРУГЕ ИСПИТНЕ ЦЕЛИНЕ	19
6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА	21
6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	21
6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПОВЕЗИВАЊА	22
6.3. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА	23
6.4. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	24
6.5. ПРИМЕР ЗАДАТКА ЕСЕЈСКОГ ТИПА	25
7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ	27

УВОД

Филозофија је изборни предмет државне матуре.

Испитни каталог за државну матуру из Филозофије основни је документ испита у којем су наведени и објашњени садржаји, критеријуми те начини испитивања и вредновања знања у школској години 2024/2025. Усклађен је с одобреним курикулумом за Филозофију за гимназије у Републици Хрватској¹.

Садржи седам поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу наведено је шта се у испиту испитује. У првом поглављу наведена су подручја испитивања, а у другом кључна знања и вештине које кандидат² треба усвојити.

У трећем, четвртном и петом поглављу описани су начин испитивања, структура и облик испита, врсте задатака те начин решавања и вредновања задатака и испитних целина.

У шестом поглављу наведени су примери задатака са детаљним објашњењем, а у седмом поглављу објашњено је на који се начин треба припремити за испит.

¹ НН, бр. 7/19., 158 (22. 1. 2019.), Одлука о доношењу курикулума за наставни предмет Филозофију за гимназије у Републици Хрватској

² Термин „кандидат” у испитном каталогу подразумева родну разлику те се односи и на кандидаткиње и на кандидате.

1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА

Испитом државне матуре из Филозофије проверава се кандидатово познавање и разумевање градива из обавезних подручја испитивања (*Домене* у курикулуму) и једног изборног подручја испитивања прописаног курикулумом за текућу школску годину. Циљ је испита државне матуре из Филозофије утврдити нивое способности рефлексивног, критичког и систематичног мишљења те разумевања, упоређивања и просуђивања различитих филозофских појмова, теорија, дисциплина и аутора. Такође, циљ је уз помоћ есеја утврдити нивое способности анализе, тумачења и компарације филозофских и других текстова, али и изношења ваљане аргументације и протуаргументације те кохерентног изражавања.

Обавезна подручја испитивања у испиту државне матуре из Филозофије су:

- *Постојање и свет*
- *Сазнање и знање*
- *Деловање и оријентација.*

Изборна подручја испитивања прописана курикулумом из Филозофије су:

- *Друштво и политика*
- *Стваралаштво и уметност*
- *Наука и објашњење*
- *Ум и тело*
- *Језик и значење.*

Национални центар за вањско вредновање образовања донеће одлуку која ће се од изборних подручја испитивати у испиту државне матуре из Филозофије.

У испиту државне матуре из Филозофије у школској години 2024/2025. испитиваће се изборно подручје *Друштво и политика*.

2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ

У овом су поглављу за свако подручје испитивања наведени образовни исходи односно конкретни описи онога шта кандидат мора знати и разумети да би остварио жељени резултат у испиту државне матуре из Филозофије.

2.1. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ПОСТОЈАЊЕ И СВЕТ

Унутар подручја *Постојање и свет* дефинисани су образовни исходи из предметног курикулума из Филозофије који су разрађени у табели 1.

Табела 1. Разрада образовних исхода подручја Постојање и свет

ПОДРУЧЈЕ 1. ПОСТОЈАЊЕ И СВЕТ		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
1.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о постојању и свету. (SŠ FIL 1.1.)	1.1.1. Кандидат препознаје и одређује основне филозофске појмове релевантне у расправи о постојању и свету.	Појмови <ul style="list-style-type: none"> ♦ свет, биће, бит, битак, идеално и материјално, кретање и мировање, могућност и стварност, дијалектика, сврха, време и простор, идеја, есенција, супстанција, Аристотелове категорије, Аристотелови узроци, иманентно и трансцендентно, каузалитет, нужност, случај, Опште и појединачно: проблем универзалија, слобода, човек, егзистенција, губитак, бог-докази божијег постојања, природа, воља Аутори <ul style="list-style-type: none"> ♦ предсократовци, Платон, Аристотел, Декарт, Спиноза, Бошковић, Хегел, Шопенхауер, Ниче, Сартр, Хајдегер
	1.1.2. Кандидат дефинише основне филозофске појмове релевантне у расправи о постојању и свету.	
	1.1.3. Кандидат наводи основне филозофске појмове релевантне у расправи о постојању и свету.	
	1.1.4. Кандидат повезује основне филозофске појмове релевантне у расправи о постојању и свету.	

ПОДРУЧЈЕ 1. ПОСТОЈАЊЕ И СВЕТ		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
1.2. Кандидат описује и објашњава поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о постојању и свету. (SŠ FIL 1.2.)	1.2.1. Кандидат тумачи поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о постојању и свету.	Метафизичке позиције <ul style="list-style-type: none"> материјализам, идеализам, онтолошки реализам, онтолошки антиреализам, монизам, дуализам, плурализам, пантеизам, детерминизам, телеологија, панлогизам, критика метафизике Аутори <ul style="list-style-type: none"> предсократовци, Платон, Аристотел, Декарт, Спиноза, Бошковић, Хегел, Шопенхауер, Ниче, Сартр, Хајдегер
	1.2.2. Кандидат разликује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о постојању и свету.	
	1.2.3. Кандидат класификује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о постојању и свету.	
	1.2.4. Кандидат повезује и упоређује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о постојању и свету.	
1.3. Кандидат анализира проблеме у свету повезане с метафизиком и сагледава могућности њиховог решавања користећи се филозофском анализом и аргументацијом. (SŠ FIL 1.3.)	1.3.1. Кандидат рашчлањује различите филозофске теорије/приступе.	Аутори <ul style="list-style-type: none"> предсократовци, Платон, Аристотел, Декарт, Бошковић, Хегел, Шопенхауер, Ниче, Сартр, Хајдегер
	1.3.2. Кандидат сучељава и супротставља различите филозофске теорије/приступе.	
	1.3.3. Кандидат критички вреднује различите филозофске теорије/приступе.	
	1.3.4. Кандидат аргументовано образлаже различите филозофске теорије/приступе.	
	1.3.5. Кандидат нуди решења проблема из гледишта различитих филозофских теорија/приступа	

2.2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА САЗНАЊЕ И ЗНАЊЕ

Унутар подручја *Сазнање и знање* дефинисани су образовни исходи из предметног курикулума из Филозофије који су разрађени у табели 2.

Табела 2. Разрада образовних исхода подручја Сазнање и знање

ПОДРУЧЈЕ 2. САЗНАЊЕ И ЗНАЊЕ		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
2.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о проблему сазнања и знања. (SŠ FIL 2.1.)	2.1.1. Кандидат тумачи поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о проблему сазнања и знања.	Појмови <ul style="list-style-type: none"> ♦ субјекат – објекат, сазнање, чулност и разум, интуиција, истина, оправдање, доказ, веровање – знање, субјективно – интерсубјективно – објективно, наука, а приори, а постериори, начело узрока, примарне и секундарне квалитете, аналитички и синтетички судови Аутори <ul style="list-style-type: none"> ♦ предсократовци, скептичка школа, Платон, Аристотел, Декарт, Лок, Лајбниц, Беркли, Хјум, Кант, Хегел, Попер
	2.1.2. Кандидат разликује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању.	
2.2. Кандидат описује и објашњава поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању. (SŠ FIL 2.2.)	2.2.1. Кандидат тумачи поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању.	Теорије истине и мисаони системи <ul style="list-style-type: none"> ♦ скептицизам, епистемологија, солипсизам, емпиризам, рационализам, коперникански обрат, критицизам, позитивизам, теорије епистемичког оправдања: фундаментализам и кохерентизам, теорије истине: адекватацијска, кохеренцијска, прагматичка Аутори <ul style="list-style-type: none"> ♦ предсократовци, скептичка школа, Платон, Аристотел, Декарт, Лок, Лајбниц, Беркли, Хјум, Кант, Хегел, Попер
	2.2.2. Кандидат разликује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању.	
	2.2.3. Кандидат класификује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању.	
	2.2.4. Кандидат повезује и упоређује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о сазнању и знању.	

ПОДРУЧЈЕ 2. САЗНАЊЕ И ЗНАЊЕ		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
2.3. Кандидат анализира проблеме у свету повезане с теоријом сазнања и сагледава могућности њиховог решавања користећи се филозофском анализом и аргументацијом. (SŠ FIL 2.3.)	2.3.1. Кандидат рашчлањује различите филозофске теорије/приступе.	Аутори <ul style="list-style-type: none"> предсократовци, скептичка школа, Платон, Аристотел, Декарт, Лок, Лајбниц, Беркли, Хјум, Кант, Хегел, Попер
	2.3.2. Кандидат сучељава и супротставља различите филозофске теорије/приступе.	
	2.3.3. Кандидат критички вреднује различите филозофске теорије/приступе.	
	2.3.4. Кандидат аргументовано образлаже различите филозофске теорије/приступе.	
	2.3.5. Кандидат нуди решења проблема из гледишта различитих филозофских теорија/приступа.	

2.3. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ДЕЛОВАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА

Унутар подручја *Деловање и оријентација* дефинисани су образовни исходи из предметног курикулума из Филозофије који су разрађени у табели 3.

Табела 3. Разрада образовних исхода подручја Деловање и оријентација

ПОДРУЧЈЕ 3. ДЕЛОВАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
3.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о добром карактеру и деловању. (SŠ FIL 3.1.)	3.1.1. Кандидат препознаје основне филозофске појмове релевантне у расправи о деловању и оријентацији.	Појмови <ul style="list-style-type: none"> слобода, воља, вредности, деловање, савест, одговорност, разборитост, морал, етика, добро, ужитак, врлина (крепост), срећа (блаженство), дужности, корист, људска нарав, праведност, егизм – алтруизам, етички релативизам, етички универзализам, субјективна начела деловања (максиме), потетички императив, категорички императив, аутономија Аутори <ul style="list-style-type: none"> Сократ, Платон, Аристотел, хеленистичке школе, Русо, Кант, Бентам, Мил, Ниче, Ролс
	3.1.2. Кандидат одређује основне филозофске појмове релевантне у расправи о деловању и оријентацији.	
	3.1.3. Кандидат дефинише основне филозофске појмове релевантне у расправи о деловању и оријентацији.	
	3.1.4. Кандидат наводи основне филозофске појмове релевантне у расправи о деловању и оријентацији.	
	3.1.5. Кандидат повезује основне филозофске појмове релевантне у расправи о деловању и оријентацији.	

ПОДРУЧЈЕ 3. ДЕЛОВАЊЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
3.2. Кандидат описује и објашњава поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питање о добром карактеру и деловању. (SŠ FIL 3.2.)	3.2.1. Кандидат тумачи поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о добром карактеру и деловању.	Мисаони системи <ul style="list-style-type: none"> ♦ нормативна етика, метаетика, примењена етика; нормативне етике: аретаичка етика или етика врлина, конзеквенционалистичка етика (утилитаризам), деонтолошка етика, дискурзивна етика; етички интелектуализам, еудајмонизам, хедонизам, хетерономне етике, аутономне етике Аутори <ul style="list-style-type: none"> ♦ Сократ, Платон, Аристотел, хеленистичке школе, Русо, Кант, Бентам, Мил, Ниче, Ролс
	3.2.2. Кандидат разликује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о добром карактеру и деловању.	
	3.2.3. Кандидат класификује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о добром карактеру и деловању.	
	3.2.4. Кандидат повезује и упоређује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о добром карактеру и деловању.	
3.3. Кандидат анализира проблеме у свету повезане с етиком и сагледава могућности њиховог решавања користећи се филозофском анализом и аргументацијом. (SŠ FIL 3.3.)	3.3.1. Кандидат рашчлањује различите филозофске теорије/приступе.	Аутори <ul style="list-style-type: none"> ♦ Сократ, Платон, Аристотел, хеленистичке школе, Русо, Кант, Бентам, Мил, Ниче, Ролс
	3.3.2. Кандидат сучељава и супротставља различите филозофске теорије/приступе.	
	3.3.3. Кандидат критички вреднује различите филозофске теорије/приступе.	
	3.3.4. Кандидат аргументовано образлаже различите филозофске теорије/приступе.	
	3.3.5. Кандидат нуди решења проблема из гледишта различитих филозофских теорија/приступа.	

2.4. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПОДРУЧЈА ДРУШТВО И ПОЛИТИКА

Унутар подручја *Друштво и политика* дефинисани су образовни исходи из предметног курикулума из Филозофије који су разрађени у табели 4.

Табела 4. Разрада образовних исхода подручја Друштво и политика

ПОДРУЧЈЕ 4. ДРУШТВО И ПОЛИТИКА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
4.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о друштву примереном човеку. (SŠ FIL 4.1.)	4.1.1. Кандидат препознаје основне филозофске појмове релевантне у расправи о друштву примереном човеку.	Појмови <ul style="list-style-type: none"> појединац, друштво, политичка заједница, слобода, једнакост, солидарност, праведност, људска права, толеранција, теорије друштвеног уговора, држава, легалност, легитимност, владавина права, моћ и власт, економија, феминизам, патриотизам, козмополитизам, демократија и друге врсте политичких поредака Аутори <ul style="list-style-type: none"> Платон, Аристотел, Макијавели, Хобс, Лок, Русо, Маркс, Аренд, Ролс
	4.1.2. Кандидат одређује основне филозофске појмове релевантне у расправи о друштву примереном човеку.	
	4.1.3. Кандидат дефинише основне филозофске појмове релевантне у расправи о друштву примереном човеку.	
	4.1.4. Кандидат наводи основне филозофске појмове релевантне у расправи о друштву примереном човеку.	
	4.1.5. Кандидат повезује основне филозофске појмове релевантне у расправи о друштву примереном човеку.	

ПОДРУЧЈЕ 4. ДРУШТВО И ПОЛИТИКА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА	САДРЖАЈИ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
4.2. Кандидат описује и објашњава поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о друштву примереном човеку. (SŠ FIL 4.2.)	4.2.1. Кандидат тумачи поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о друштву примереном човеку.	Филозофске позиције <ul style="list-style-type: none"> филозофско политичка и социјална стајалишта: анархизам, либерализам, социјализам, конзервативизам, либерално демократско стајалиште Аутори <ul style="list-style-type: none"> Платон, Аристотел, Макијавели, Хобс, Лок, Русо, Маркс, Аренд, Ролс
	4.2.2. Кандидат разликује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о друштву примереном човеку.	
	4.2.3. Кандидат класификује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о друштву примереном човеку.	
	4.2.4. Кандидат повезује и упоређује различите мисаоне системе који настоје дати одговоре на питања о друштву примереном човеку.	
4.3. Кандидат анализира проблеме у свету повезане са филозофијом друштва, политике и права и сагледава могућности њиховог решавања користећи се филозофском анализом и аргументацијом. (SŠ FIL 4.3.)	4.3.1. Кандидат рашчлањује различите филозофске теорије/приступе.	Аутори <ul style="list-style-type: none"> Платон, Аристотел, Макијавели, Хобс, Лок, Русо, Маркс, Аренд, Ролс
	4.3.2. Кандидат сучељава и супротставља различите филозофске теорије/приступе.	
	4.3.3. Кандидат критички вреднује различите филозофске теорије/приступе.	
	4.3.4. Кандидат аргументовано образлаже различите филозофске теорије/приступе.	
	4.3.5. Кандидат нуди решења проблема из гледишта различитих филозофских теорија/приступа.	

3. СТРУКТУРА ИСПИТА

Испит државне матуре из Филозофије састоји се из две испитне целине и садржи укупно 21 задатак.

У првој испитној целини (задачи вишеструког одговора, задаци повезивања, задаци кратког одговора и задаци продуженог одговора) утврђују се нивои способности рефлексивног, критичког и систематичног мишљења те разумевања, упоређивања и просуђивања различитих филозофских појмова, теорија, дисциплина и аутора унутар обавезних подручја испитивања (*Постојање и свет*, *Сазнање и знање* те *Деловање и оријентација*) и једног изборног подручја испитивања.

У испиту државне матуре из Филозофије у школској години 2024/2025. испитиваће се изборно подручје *Друштво и политика*.

У другој испитној целини (задатак есејског типа) утврђује се ниво способности анализе, тумачења и компарације филозофских и других текстова, али и изношења ваљане аргументације и протугументације те кохерентног изражавања.

Прва испитна целина садржи 20 задатака и доноси укупно 30 бодова.

У табели 5. приказана је структура прве испитне целине.

Табела 5. Структура прве испитне целине

ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ ПОВЕЗИВАЊА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ЗАДАЦИ ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
<i>Постојање и свет</i>	10	2	6	2	5
<i>Сазнање и знање</i>					5
<i>Деловање и оријентација</i>					5
<i>Друштво и политика</i>					5
УКУПНО ЗАДАТАКА	10	2	6	2	20

У табели 6. налази се предлог структуре испита државне матуре из Филозофије за школску годину 2024/2025. према табели 5.

Табела 6. Предлог структуре испита за школску годину 2023/2024.

ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ ПОВЕЗИВАЊА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ЗАДАЦИ ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
<i>Постојање и свет</i>	2	1	2	/	5
<i>Сазнање и знање</i>	2	1	2	/	5
<i>Деловање и оријентација</i>	3	/	1	1	5
<i>Друштво и политика</i>	3	/	1	1	5
УКУПНО ЗАДАТАКА	10	2	6	2	20

Друга испитна целина састоји се од задатка есејског типа и доноси укупно **44 бода**.

У другој испитној целини кандидати требају саставити есеј на основу понуђеног текста или текстова.

У есејском задатку могу бити одломци из филозофске или нефилозофске литературе (књижевни, новински, текстови с интернета или сл.).

Текстови су попраћени смерницама за писање есеја.

У табели 7. приказана је структура друге испитне целине.

Табела 7. Структура друге испитне целине

ВРСТА ЗАДАТАКА	БРОЈ ЗАДАТАКА	БРОЈ БОДОВА
Задатак есејског типа	1	44

4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА

Технички опис испита подразумева трајање испита, изглед и начин решавања испита те прибор за решавање испита.

4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА

Испит државне матуре из Филозофије траје **150** минута без паузе.

Кандидат може самостално распоредити време решавања првог и другог дела испита.

Временик спровођења испита објављен је на мрежној страници Националног центра за вањско вредновање образовања (www.ncvvo.hr).

4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА

Кандидат добија сигурносну кесицу у којој се налазе сви испитни материјали.

Важно је пажљиво прочитати текст општих упутстава и текст упутства за решавање задатака и означавање тачних одговора.

Уз сваку врсту задатака приложено је упутство за решавање. Важно је пажљиво прочитати та упутства јер је у њима назначен и начин означавања тачних одговора.

У задацима затвореног типа (задаци вишеструког избора и задаци повезивања) кандидат мора да означи тачне одговоре знаком X на листу за одговоре. Ако кандидат означи више од једног одговора, задатак ће се бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то шта је међу означенима и тачан одговор.

У задацима отвореног типа (задаци кратког и продуженог одговора) кандидат мора одговорити кратким одговором са једном речи, неколико речи или једноставном реченицом (задаци кратког одговора) или одговорити са неколико реченица на за то предвиђено место у испитној књижици (задаци продуженог одговора). Ако кандидат погрешно, треба да прецрта нетачан одговор, стави га у заграду, напише тачан одговор и стави параф (искључиво скраћени потпис, а не пуно име и презиме) поред тачног одговора.

При писању есеја кандидати могу употребљавати лист за концепт, али на крају морају свој есеј читко преписати на лист за уредно писање.

4.3. ПРИБОР

Током писања испита допуштено је употребљавати искључиво хемијску оловку којом се пише плавом или црном бојом.

5. ОПИС БОДОВАЊА

Кандидат у испиту може остварити **74** бода.

5.1. ОПИС БОДОВАЊА ПРВЕ ИСПИТНЕ ЦЕЛИНЕ

У табели 8. приказан је опис бодовања за сваку врсту задатака.

Табела 8. Опис бодовања према врсти задатака

ВРСТА ЗАДАТАКА	МОДЕЛ БОДОВАЊА
Задатак вишеструког избора	0 бодова – нетачан одговор, одговор није означен или је означено више одговора 1 бод – тачан одговор
Задатак повезивања	0 бодова – нетачан одговор, одговор није означен или је означено више одговора 1 бод – један тачан одговор 2 бода – два тачна одговора 3 бода – три тачна одговора 4 бода – сви тачни одговори
Задатак кратког одговора	0 бодова – нетачан одговор или одговор није наведен 1 бод – тачан одговор
Задатак продуженог одговора	За сваку честицу задатка кандидат добија: 0 бодова – нема одговора или одговор не задовољава нити један од претходно наведених критеријума 1 бод – ако одговор задовољава задатак, тј. одговара на оно шта се тражи те је логично структурисан и садржајан

Успешним решавањем прве испитне целине кандидат може остварити максимално **30** бодова.

У табели 9. приказан је највећи број бодова које кандидат може остварити према подручју испитивања с обзиром на број и врсту задатака у првој испитној целини.

Табела 9. Опис бодовања прве испитне целине

ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ ПОВЕЗИВАЊА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ЗАДАЦИ ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
Постојање и свет	10	8	6	6	30
Сазнање и знање					
Деловање и оријентација					
Друштво и политика					

5.2. ОПИС БОДОВАЊА ДРУГЕ ИСПИТНЕ ЦЕЛИНЕ

Успешно написан есеј у другој испитној целини доноси укупно **44** бода.

Есеје вреднују оспособљени оцењивачи према јединственој скали процене.

У сваком есеју вреднује се:

- примерена употреба појмова
- аргументација
- примереност примера и цитата
- композиција (постављање проблема, разрада проблема, закључак).

У табели 10. приказана је општа скала вредновања есеја.

Табела 10. Скала вредновања есеја

ПРИМЈЕРЕНА УПОТРЕБА ПОЈМОВА (РАЗУМИЈЕВАЊЕ 6 КЉУЧНИХ ПОЈМОВА) Сваки се појам бодује засебно према приложеној скали.	
кандидат не одређује тражене појмове.	0 БОДОВА
кандидат одређује тражени појам, али га не појашњава или је појашњење погрешно.	1 БОД
кандидат одређује тражени појам, појашњава га, али је појашњење непотпуно, тј. деломично.	2 БОДА
кандидат одређује тражени појам, појашњава га и употребљава у есеју на примерен начин.	3 БОДА
АРГУМЕНТАЦИЈА (РАЗРАДА 5 ПОСТАВЉЕНИХ ПРОБЛЕМА) Сваки се елемент аргументације бодује засебно према приложеној скали.	
кандидат у есеју уопште не објашњава задане проблеме.	0 БОДОВА
кандидат у есеју нуди објашњење проблема, али га не појашњава или је појашњење деломично погрешно.	1 БОД
кандидат у есеју појашњава проблем својим речима на начин да се у његовом објашњењу не може пронаћи ништа шта би упућивало на погрешно разумевање проблема, но објашњење остаје на нивоу заданих текстова деломичним понављањем појединих цитата.	2 БОДА
кандидат у есеју систематично разрађује проблем аргументима који прелазе оквире самих текстова.	3 БОДА
ПРИМЕРНОСТ ПРИМЕРА И ЦИТАТА (ОЦЕЊУЈЕ СЕ У ЦЕЛИНИ)	
Примера или цитата у есеју нема или су ирелевантни за задану тему или погрешни.	0 БОДОВА
Примери или цитати деломично поткрепљују аргументацију.	1 БОД
Примери или цитати примерено поткрепљују аргументацију.	2 БОДА
КОМПОЗИЦИЈА (ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА, РАЗРАДА ПРОБЛЕМА, ЗАКЉУЧАК) Сваки се елемент композиције бодује засебно према приложеној скали. (Није нужно да се елементи у есеју појављују наведеним редоследом.)	
ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА	
кандидат у потпуности погрешно разуме смернице и тему есеја те на њих не одговара.	0 БОДОВА
кандидат наводи проблем односно основни став или тезу есеја, али је његова формулација поједностављена.	1 БОД

КОМПОЗИЦИЈА (ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА, РАЗРАДА ПРОБЛЕМА, ЗАКЉУЧАК) Сваки се елемент композиције бодује засебно према приложеној скали. (Није нужно да се елементи у есеју појављују наведеним редоследом.)	
ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА	
кандидат наводи проблем односно основни став или тезу, формулација проблема примерена је захтевима есеја те упућује на познавање терминологије.	2 БОДА
кандидат јасно формулише проблем односно основни став или тезу, а разумевање заданих текстова показује доследним разматрањем проблема и применом општег знања филозофије.	3 БОДА
РАЗРАДА ПРОБЛЕМА	
кандидатова разрада не следи из постављеног проблема, запада у протуречје, а не примећује то у даљњој аргументацији.	0 БОДОВА
кандидатова разрада следи из постављеног проблема, али је поједностављена.	1 БОД
кандидатова разрада следи постављени проблем, али не обухвата све импликације које из њега произилазе.	2 БОДА
кандидатова разрада у потпуности обухвата све битне импликације наведених поставки.	3 БОДА
ЗАКЉУЧАК	
Закључка нема или не произилази из разраде постављеног проблема.	0 БОДОВА
Закључак следи из разраде постављеног проблема, али је поједностављен и непрецизан.	1 БОД
Закључак следи из разраде постављеног проблема, али нису узете у обзир битне последице које из проблема следе.	2 БОДА
Закључак следи из разраде постављеног проблема са наведеним битним последицама те разраде и са свим кључним аргументима. Кандидат обликује свој суд.	3 БОДА

6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА

У овом су поглављу наведени примери задатака. Уз сваки пример задатка из прве испитне целине наведена су упутства за решавање задатка, тачан одговор, образовни исход те начин бодовања.

6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА

Задатак вишеструког избора састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка), основе (у којој је постављен задатак) те четири понуђена одговора од којих је **један** тачан.

Упутство за решавање задатка вишеструког избора гласи:

У следећем задатку од више понуђених одговора само је **један** тачан.

Тачан одговор морате означити знаком X на листу за одговоре.

Тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Који појам означава оно по чему јест све шта јест?

- A. бит
- B. битак
- C. егзистенција
- D. есенција

ТАЧАН ОДГОВОР: B. битак

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: SŠ FIL 1.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о постојању и свету.

БОДОВАЊЕ: 1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, одговор није означен или је означено више одговора

6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПОВЕЗИВАЊА

Задатак повезивања састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка), основе (питања), четири честице питања те шест честица одговора.

Упутство за решавање задатка повезивања гласи:

У следећем задатку **сваки** садржај означен бројем повежите **само са једним** одговарајућим садржајем који је означен словом.

Два садржаја означена словом не могу се повезати. Тачне одговоре морате означити знаком X на листу за одговоре.

Сваки тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Сваком филозофу придружите појам који у његовом учењу изражава прапочело.

1. Анаксимандар	A. апеирон
2. Анаксимен	B. атом
3. Демокрит	C. ватра
4. Талес	D. вода
	E. земља
	F. ваздух

ТАЧАН ОДГОВОР: 1. A, 2. F, 3. B, 4. D

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: SŠ FIL 2.1. Кандидат се користи појмовима релевантним у расправи о проблему сазнања и знања.

БОДОВАЊЕ: 4 бода – сви тачни одговори

3 бода – три тачна одговора

2 бода – два тачна одговора

1 бод – један тачан одговор

0 бодова – сви нетачни одговори, одговор није означен или је означено више одговора

6.3. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА

Задатак кратког одговора састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка) и основе (најчешће питања) у којој је задано шта кандидат треба одговорити.

Упутство за решавање задатка кратког одговора гласи:

У следећем задатку одговорите кратким одговором (речју, са неколико речи или једноставном реченицом). Одговор упишите **само** на предвиђено место у овој испитној књижици.

Сваки тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Коју врлину према Платоновој филозофији политике остварује држава у којој свако ради посао за који је способан и не меша се у послове других?

ТАЧАН ОДГОВОР: праведност, врлину праведности

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: SŠ FIL 4.1. Кандидат се користи релевантним појмовима у расправи о друштву примереном човеку.

БОДОВАЊЕ: 1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или одговор није наведен

6.4. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА

Задатак продуженог одговора састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка и који је заједнички за све задатке тог типа у низу) и основе (најчешће питања) у којој је задано шта кандидат треба одговорити.

Упутство за решавање задатка продуженог одговора гласи:

У следећем задатку одговорите са неколико реченица, јасно и сажето, усмеравајући се на оно шта је битно за задатак.

Одговор упишите **само** на предвиђено место у овој испитној књижици.

Задатак:

Укратко објасните одређење крепости или врлине према Сократу, Платону и Аристотелу.

1. Сократ: _____
2. Платон: _____
3. Аристотел: _____

ТАЧАН ОДГОВОР: Сократ – Врлина је истоветна знању или умном увиду. Онај ко зна шта је добро, тај и чини добро. Зло је могуће само из незнања. То је позиција етичког интелектуализма. До знања које омогућује врлину долазимо филозофским дијалогом.

Платон – Врлина је здравље, лепота и добро стање душе које се остварује тако да умни део душе влада над вољним и пожудним делом. Пожудни део душе треба тежити ка умерености, вољни ка храбрости, а умни ка мудрости. Склад те три врлине даје четврту кардиналну врлину: праведност.

Аристотел – Врлина је „стање с избором“ које омогућава добар живот или срећу са сврхом живота. Врлина је „средина између стања сувишка и стања мањка, али је у етичком смислу врхунац.“ Аристотел дели врлине на вољне и умне (етичке и дијаноетичке).

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: SŠ FIL 3.2. Кандидат описује и објашњава поједине мисаоне системе који настоје дати одговоре на питање о добром карактеру и деловању.

БОДОВАЊЕ:

За сваку честицу задатка кандидат добија:

1 бод – ако одговор задовољава задатак, тј. одговара на оно шта се тражи те је логично структурисан и садржајан

0 бодова – ако нема одговора или одговор не задовољава нити један од претходно наведених критеријума

6.5. ПРИМЕР ЗАДАТКА ЕСЕЈСКОГ ТИПА

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: SŠ FIL 2.3. Кандидат анализира проблеме у свету повезане са теоријом сазнања и сагледава могућности њиховог решавања користећи се филозофском анализом и аргументацијом.

Задатак:

Пажљиво прочитајте наведене текстове. На основу њиховог поређења према наведеним смерницама обликујте есеј са јасном структуром: уводним делом (постављањем тезе или хипотезе), средишњим делом (анализом и аргументацијом) и закључком (синтезом).

Тема есеја: Филозофија данас

Први текст

Није довољно подучавати човека за уску специјализацију. Тиме он додуше постаје једна врста корисне машине, али не и складно развијена личност. Битно је да се у ученика усади разумевање и живи осећај за вредности којима је достојно тежити. Он мора усвојити смисао за лепо и за морално добро. Иначе је он – са својим специјализованим знањем – више налик добро тренираном псу неголи складно развијеном бићу. Он мора научити како да разуме мотиве људских бића, њихове илузије и њихове патње те да тако сагради правилан однос према људима с којима се сусреће и према људској заједници. Ове вредне тежње преносе се младим генерацијама путем личног контакта с наставницима, а не – или барем не у првом реду – путем уџбеника. Тај је контакт оно шта првенствено сачињава и одржава културу. То је оно шта имам на уму кад сам препоручио „хуманитости“ као важне састојке, а не само суво специјализовано знање из историје и филозофије. Пренаглашавање такмичарског система и преране специјализације с гледишта непосредне корисности убија дух од којег зависи читав културни живот, укључиво и она специјализована знања. У оквир плодносног васпитања од животне је важности и то да се у младом људском бићу развије независно критичко мишљење, но развита у том смеру угрожаван је преобиљем градива. Преоптерећеност програма нужно води у површност. Учење мора бити тако постављено да то шта се ученику нуди он прими као вредан дар, а не као мучну дужност.

Алберт Ајнштајн, *Мој поглед на свет*

Други текст

Догађају се корените промене у ономе чему демократска друштва подучавају младе, а те промене до сада нису биле добро промишљене. Жедне националног профита, државе и њихови образовни системи несмотрено занемарују вештине које су потребне како би се демократије одржале на животу. Ако се тај тренд настави, нације широм света ускоро ће стварати генерације корисних машина уместо потпуних грађана који могу мислити за себе, критички се поставити спрам традиције и разумети значење патњи друге особе као и њених постигнућа. Будућност светских демократија је неизвесна. Које су те корените промене? Хуманистика и уметности одстрањују се све више, како у основним и средњим школама тако и у оквиру образовања на колеџима и унниверзитетима у готово свим државама света. Виђене од оних који кроје политику као бескорисне дрангулије у време када државе морају одстранити све бескорисне ствари како би остале конкурентне на глобалном тржишту, хуманистика и уметности убрзано губе своје место у курикулумима, а такође и у умовима и срцима родитеља и деце. Заиста, оно шта бисмо могли назвати хуманистичким аспектима природних и друштвених наука – а то су имагинативни, стваралачки аспект те аспект строгог критичког мишљења – бива такође пољуљано јер државе радије теже краткорочној добити култивирајући корисне и широко примењиве вештине прикладне стварању профита.

Марта К. Нусбаум, *Не профиту, Зашто демократија треба хуманистику*

Смернице за писање

У есеју одредите појмове: „специјализовано знање и корисна машина“, „критичко мишљење“, „стваралаштво“, „хуманизам“, „наука“ и „образовање грађанина“.

1. Објасните зашто би се према Алберту Ајнштајну млада особа требала развити у складно биће које располаже независним критичким мишљењем.
2. Објасните које су опасности специјализованог знања за развој личности.
3. Објасните који проблеми настају ако је друштвена или политичка заједница усмерена према тренутним политичким циљевима и краткорочном остварењу профита.
4. Објасните чиме би филозофија уз науку и уметност могла придонети да савремен човек разуме и остварује своју позицију у друштву.
5. Објасните који је смисао и сврха филозофије односно хуманистичке мисли у савременим друштвима.

Аргументацију у есеју поткрепите примерима:

1. саморазвоја појединца
2. едукативног програма који потиче конкурентност појединца на тржишту рада, а на штету његовог складног личног развоја.

7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ

Имајући у виду ограниченост сатнице наставе Филозофије, због чега је могуће непотпуно савладавање предвиђеног градива, саветујемо кандидатима да се приликом припреме испита државне матуре из Филозофије додатно консултирају са својим наставницима, а посебно да додатним индивидуалним радом из предложене испитне литературе свладају целокупно градиво.

Претпостављамо да ће испит државне матуре из Филозофије одабрати кандидати који осећају склоност према филозофији или којима ће требати као услов за упис на факултет те ће стога уложити додатни труд за припрему испита.

За први се део испита (задатке затвореног и отвореног типа) кандидати припремају на основу образовних исхода из испитног каталога, а за други део испита (задатак есејског типа) требају уз помоћ наставника и проучавањем изворних текстова из уџбеника и додатне литературе вежбати филозофску аргументацију у писаном облику.

За увежбавање писања есеја кандидатима се препоручава употреба огледног примера есејског задатка из испитног каталога, као и проведених есеја из Филозофије на државној матури.

Од кандидата се очекује:

- да у уводу есеја изрази своје схватање заданог проблема
- да изведу кохерентно аргументисану расправу којом показују разумевање појмова и проблема
- да изведу закључак који произилази из наведене аргументације и свих битних импликација разраде проблема.

Литература за припрему испита државне матуре из Филозофије су сви уџбеници које је прописало и одобрило Министарство знаности, образовања и младих (www.mzom.gov.hr)

Начин полагања испита државне матуре као и мере које се изричу у случају недозвољеног понашања ученика су прописани Правилником о полагању државне матуре (Народне новине, 1/13, 41/19, 127/19, 55/20, 53/21, 126/21 и 19/23).

НАПОМЕНА: Наставници могу ученицима препоручити и додатну литературу у складу са дефинисаним образовним исходима.

